

ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΘΟΠΟΙΟΙ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁμολογῶ ἀπροκαλύπτως ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν σπανίως ἐσύγχαζον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον, ὅσακις δὲ μετέβαινον, δὲν μετενόουν διότι δὲν ἤμουν ἐνθερμὸς θιασώτης του. Ἄλλ' ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν κυρίαν Παρασκευοπούλου ἠσθάνομην ἀκαταγώνιστον ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἀκούσω καὶ νὰ τὴν γνωρίσω προσωπικῶς. Πρὸ τριῶν τεσσάρων ἐτῶν εἶχον ἀναγνώσει τόσα ἄρθρα δι' αὐτὴν εἰς τὰς ἐφημερίδας τῆς Αἰγύπτου, τόσους ἐπαίνους καὶ τόσα ἐγκώμια, τὰ ὅποια καὶ τοι ἐθεώρουν ὑπερβολικῆς φιλοπατρίας ἀποκνήματα, παραγόμενα ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν παρίσταται ὡς ὑπέροχον, ἐν τούτοις μοὶ ἐγαργάλιζον τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὴν ἴδω. Ὁ πατριωτισμὸς θολώνει συνήθως τὴν κρίσιν, τὰ καινότερα δὲ πράγματα λαμβάνουσι τότε φανταστικόν τι μεγαλεῖον. Ὁ ἀξιόλογος οὗτος πατριωτισμὸς ἐνόμιζον ὅτι εἶχεν ἐπιδράσει εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ συναδέλφων μου καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. Ἄλλ' ὅτε εἰς ἕν τῶν τεψιθύμων χωρίων τῶν Παξῶν, ἀνέγνωσα τὰς κρίσεις τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων, αἰνίνες μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀνέγραφοι τὰς ἀρετὰς τῆς ἑλληνίδος ἠθοποιοῦ, ἐξομολογοῦμαι τὴν ἁμαρτίαν μου, μὲ ὅλας τὰς ἐκλογικὰς περιπετείας μου, ἤρχισα ἀλληλογραφίαν μετὰ ψυχραίμου φίλου μου, μὴ ἐνθουσιαζομένου εὐκόλως, μεμφομένου ὅλα καὶ περὶ οὐδενὸς τρέφοντος μεγάλην ὑπόληψιν, ἀλλὰ παραδόξως τὸν φίλον μου τούτον εὖρον ἐκφραζόμενον μὲ στροφὰς λυρικός ὅπως μὲ πείση περὶ τοῦ ἐξόχου ταλάντου τῆς νέας ὑποκριτίας. Δὲν περιωρίσθη δὲ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλ' ὡς ἀφίχθη εἰς Ἀθήνας, μὲ συνέλαβεν εἰς τὸν σιδη-

ροδρομικὸν σταθμὸν καὶ μὲ ἤγαγε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ θέατρον τοῦ «Παραδείσου» ἐνθα ἐδίδετο ἡ «Γαλάτεια» τοῦ Βασιλεῖαδου.

Ἡ ἐκπληξίς μου ὑπῆρξε πολὺ μεγαλειτέρα ἢ ὅσην προσεδόκα ὁ φίλος μου. Ἡ Γαλάτεια δὲν μοὶ εἶνε ἐκ τῶν συμπαθεστέρων ἔργων τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας· τὸ εἶχον ἀκούσει ἄλλως τε πολλὰκις παιζόμενον ἀπὸ διαφόρους ἑλληνίδας ἠθοποιούς καὶ τὸ γεγονός τοῦτο ἐμείωσε τὴν περὶ τοῦ δράματος ἐκτίμησίν μου. Ἄλλ' ἡ Παρασκευοπούλου ἄλλως ἐπαρουσίασεν εἰς τὰ ὄμματά μου τὴν παρθενικὴν Γαλάτειαν, μεταβαλλομένην διὰ τοῦ ἔρωτος εἰς μέγαιραν. Ἡ ἥρωὶς ὑπὸ τὴν δραστικὴν δύναμιν τῆς ἠθοποιοῦ ἀνέζη καὶ εἰς τοὺς μελιρρῦτους λόγους τῆς ἐβλεπον ζωντανὴν τὴν Γαλάτειαν, ἀφελῆ, παθαινομένην, ἐρώσαν, κακουργοῦσαν, συντριβομένην καὶ θνήσκουσαν ὑπὸ τὸ πλῆγμα τῆς μαχαίρας τοῦ Ρέννου. Ἐπάθαινον τὴν ὥραν ἐκείνην ὅτι ὅταν εἶδον πρὸ δωδεκαετίας τὴν Σάραν Βερνάρ, καὶ ἠσθάνομην τὸ πρῶτον τότε, ὅτι εὕρισκομαι πρὸ μεγάλης ἠθοποιοῦ, ἥτις ἐνεβάθυνεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς τέχνης καὶ ἀναπαρίστα μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τοὺς χαρακτῆρας οὓς ἐλεπτούργησεν ἡ γραφίς περιφανῶν συγγραφέων. Εἶδον ἔκτοτε τὴν Ἑλληνίδα καλλιτέχνην εἰς πλείστα ἔργα. Εἰς τοὺς διαφόρους χαρακτῆρας οὓς ὑποδύεται δίδει πάντοτε ψυχὴν καὶ ὑπὸ τὴν ὑποκριτικὴν αὐτῆς δύναμιν λαμβάνουσι σάρκα, νεῦρα καὶ αἷμα οὗτοι. Ἡ πρώτη ὁμῶς ἐκείνη παράστασις

Μερόπη.

μὲ ἐκράτει εἰς γοητείαν. Ὅταν εἶχε τελειώσει τὸ δράμα καὶ ἡ Γαλάτεια ἐκυλίστο αἰμόβρεκτος ἐπὶ τοῦ δαπέδου, κατειχόμενη ἐξ ὅλων ἐκείνων τῶν συναισθημάτων, ἅτινα γεννῶνται ὅταν ἀκροασθῇ τις μέγαν ρήτορα, ἀναγνώσῃ μέγαν ποιητὴν ἢ ἀκούσῃ ὑπέροχον ὑποκριτὴν. Εὕρισκόμενη εἰς προφανῆ συγ-

Μήδεια.

κίνησιν, τὴν συγκίνησίν μου δὲ ταύτην συνεμερίζετο πλήθος πολὺ ἐν ἐνθουσιασμῷ ἀκρατῆτῳ χειροκροτοῦν καὶ ζητωκραυγάζον.

Ἀνῆλθον ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ καμαρίνι τῆς ἠθοποιού. Ἀκόμη ἐφόρει τὸν ἀρχαῖον χιτῶνα τῆς Γαλατείας. Αἱ ὠλένας τῆς ἦσαν γυναικί καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερε τὴν θεατρικὴν φενάκην ἀκόμη. Ἰσχνή, μὲ ἀρχαίζουσιν κατατομήν, μὲ κοιλωμένας παρειάς, μὲ κυανώσεις ὑπὸ μεγάλους καὶ σπινθηροβολοῦντας ὀφθαλμούς, μεσαίου ἀναστήματος, ἐν νευρικῇ ἀεικινήσει διαρκῶς, μὲ εὐλυγισίαν γαλῆς, δὲν εἶνε ὠραία κατὰ τὴν πλαστικὴν ἔκφρασιν τῆς λέξεως, ἀλλ' ἔχει ἐκείνην τὴν μυστηριώδη χάριν τοῦ σκηνικοῦ κάλλους, ἥτις ἀναπληροῖ τὴν πλαστικότητα τοῦ σώματος. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἐδίπλωνε τὰς ἐσθῆτας τῆς Γαλατείας καὶ τὰς ἐποθεῖτε εἰς τινὰ τῶν γωνιῶν τοῦ στανιδοπήτου θεατρικοῦ θαλαμίσκου.

Τὸ καμαρίνι τῆς πενιχρόν, μὲ ἓνα σκοτεινὸν καθρέπτην, μὲ ἐν μόνον κάθισμα, χωρὶς τάπητα, χωρὶς καλλυντικὰ ἐργαλεῖα, ἐφαίνετο μᾶλλον ὡς κελίον φυλακῆς ἢ ὡς καμαρίνι πρωταγωνιστοῦσῆς ἠθοποιού, ἥτις εἶχεν ἀναστατώσει τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν. Καὶ καλὰ ποῦ ὑπάρχει καὶ αὐτὸ τὸ καμαρίνι εἰς ἄλλα ὑπαίθρια θέατρα οὔτε αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν. Ὅπισθεν μιᾶς σινδόνος μεταλλάσσουν οἱ ἠθοποιοὶ συνήθως τὰς ἀμφιέσεις τῶν ὅπως δύνανται προχειρότερον. Οἱ ἀρχιτέκτονες τῶν θεάτρων τοῦ εἴδους τούτου, οὐδέποτε φροντίζουν διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνάγκας τῶν ἠθοποιῶν. Τοῦτο οὐδῶλος ἐνδιαφέρει αὐτούς.

— Ὡ! ὑποφέρετε εἰς αὐτὸ τὸ θέατρον, κυρία μου, ἔτσι ἀνοικτὸν καὶ ἄνευ τῶν ἀπαραιτήτων μέσων.

— Ὡ! ὑποφέρω καὶ πολὺ, ἀλλὰ τί νὰ κάμω, μήπως ὑπάρχουν καλλίτερα θέατρα;

Ἐνσάρκον ἄγαλμα.

Αὐτὴ ἦτο ἡ πρώτη γνωριμία καὶ ἡ πρώτη συνομιλία μου μετὰ τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου. Ἡ φρασεολογία τῆς ἔχει προσλάβει πολὺ ἐκ τῶν δραματικῶν διαλόγων. Ἡ καθημερινὴ μελέτη καὶ ἡ ὑπόδους τῶν δραμάτων ἀφῆκαν πολὺ ἀπὸ τὴν φρασεολογίαν τῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς, διὸ ἀκούετε λέξεις ἐκπεμπομένης ἀήθεις ἐν τῇ καθημερινῇ ὁμιλίᾳ. Τοῦτο εἶνε κοινὸν πάθημα τῶν ἠθοποιῶν. Πολλοὶ παθαίνουν κατὰ χειρότερον ἐνστερνίζονται τὸν χαρακτήρα ἡρωίδος, ὃν ὑποκρίνονται καὶ συμπεριφέρονται ὡς αὕτη ἐν τῷ καθημερινῷ βίῳ. Ἡ Παρασκευοπούλου δὲν πάσχει εὐτυχῶς ἀπὸ τὴν μανίαν ταύτην ἐξεναντίας ἐκτὸς τοῦ θεάτρου εἶνε γυνὴ βλέπουσα ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, αἰσθανομένη ὅτι ἐνῷ καθιδύει καὶ ἐνθουσιᾷ τὰ πλήθη, αὐτὴ συντρίβεται μόλις δυναμένη νὰ κερδίσῃ τὸν ἄρτον αὐτῆς καὶ τοῦ τέκνου τῆς.

Τὰς ὀλίγας στιγμάς, ἃς ἔμεινα πλησίον τῆς, ἔμαθον τόσα περὶ τοῦ βίου τῆς καὶ περὶ τῶν ταλαιπωριῶν τῆς, τὰ ὅποια εἰς ἄκρον μὲ συνεκίνησαν. Ἦτο κόρη πτωχοῦ λεπτοουργοῦ, ὅστις παρηκολούθει τοὺς θιάσους ἐργαζόμενος εἰς τὸ θέατρον. Ὁ πατὴρ τῆς συνήθως ἐλάμβανε μαζί του εἰς τὴν σκηνὴν καὶ τὴν μικρὰν Εὐαγγελίαν. Οὕτως παιδιόθεν αὐτὴ εἶχε συγγενεῖαν τινὰ πρὸς τὸ θέατρον. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ δὲν ἐξεπαιδεύθη οὐδαμοῦ. Ὅ,τι ἔγεινεν, ἔγεινε μόνη τῆς. Οὐδένα εἶχε διδασκαλον οὔτε εἰς τὰ γράμματα οὔτε εἰς τὴν τέχνην. Αὐτοχειροποίητος ὅπως τόσοι ἄλλοι καλλιτέγμαι. Μόνη τῆς ἐδιδάχθη ν' ἀναγινώσκη, μόνη τῆς νὰ μελετᾷ, καὶ ἐξ ἐνστικτοῦ ὅπως ἀντιλαμβάνεται τὸ πνεῦμα τῶν συγγραφέων οὓς ἀναγινώσκει, συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὸ δίδει τὸν τύπον τῶν προσώπων, ἅτινα ὑποκρίνεται. Τίποτε δὲν ὀφείλει εἰς διδασκαλούς, οὔτε τὸ ἀλφάβητον ἀκόμη. Αἱ ἄλλα: συνάδελφοί τῆς αἰ

εὐρωπαϊαί αἱ μορφοῦμεναι εἰς δραματικὰς σχολὰς καὶ εἰς ᾠδεῖα, ἔχουσιν εἰς ἕκαστον τῶν δραμάτων τὰ πρότυπα, ἅτινα παρακολουθοῦσιν. Ἡ Παρασκευοπούλου ἴσως εἶδε εἰς παραστάσεις τινὰς τὴν Σάραν Βερνάρ εἰς τὴν Κυρίαν μὲ τὰς Καμελίαις, ἐκ καλλιτεχνικοῦ ὁμως ὀρμεμφύτου προσεγγίζει τὴν μεγάλην ἠθοποιὸν καὶ εἰς πλείστα ἄλλα δράματα, εἰς εὐτυχεῖς δὲ στιγμασμοὺς οὐδόλως ὑπολείπεται αὐτῆς. Τώρα πῶς κατωρθώθη ἡ αὐτοδίδακτος αὐτῆ καλλιτέχνις νὰ ἀνέλθῃ τόσο ὑψηλὰ, ὥστε νὰ προσελκύνῃ ἀκριβῶς τὸν κόσμον ἐκεῖνον, ὅστις συνηθίσας εἰς εὐρωπαϊκὰ θεάτρα, δὲν δύναται οὔτε νὰ ταρπῇ οὔτε ν' ἀνθέξῃ εἰς κακότεχνον ὑπόκρισιν; Ἐδῶ ἀκριβῶς ἐγκρίεται τὸ μυστήριον τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθηματός μεθ' οὗ γεννᾶται ὁ ἀληθῆς καλλιτέχνης. Μεγάλη ἀντίληψις καὶ μεγάλη καλαισθησία ἐμόρφωσαν ταύτην. Δὲν τῆς ἐχρεώσθησαν διδάσκαλοι διὰ νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶνε ἂν εἶχε τοιοῦτους, ἂν ἔμενον ἔτη τινὰ εἰς τὴν Γαλλίαν ἢ τὴν Γερμανίαν, τότε θὰ ἦτο ἀπὸ τὰς ἠθοποιούς ἐκεῖνας, αἵτινες μετροῦνται εἰς τὰ δάκτυλα τῆς μιᾶς μόνον παλάμης. Ἄλλ' ἡ ἰδική μας καλλιτέχνις ἐξῆσεν ὡς κόρη λεπτοῦργοῦ, μέσα εἰς πλανοδίους θιάσους, τοὺς ἀναβιβάζοντας τὰ δράματα ἐπὶ τῆς σκηνῆς μὲ ὅ,τι ἔχουν καὶ ὅ,τι δὲν ἔχουν. Αὐτοὺς εἶχεν ὡς πρότυπον καὶ ὡς διδασκάλους, οὐδένα ὁμως τούτων εὐτυχῶς οὔτε ἠκολούθησεν οὔτε ἐμιμήθη. Ἐπῆρε δρόμον ἰδικὸν τῆς, διὰ τοῦτο δὲ δὲν εὕρισκεν οὐδέποτε θέσιν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς θιάσους. Οὐδεὶς τὴν ἠθέλει· καὶ αὐτὴ μόνη τῆς, στερουμένη, πεινώσα σχεδόν, πάσχουσα, νευρική, ἔχουσα ὁμως ὅλην τὴν ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς, ἥτις διακρίνει τῶν συμπατριωτῶν τῆς Κεφαλλήνων τὴν φύσιν, περισυνέλεξεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ θραύσματα διαλυθέντων θιάσων καὶ τῇ ἐπικουρίᾳ τούτων περιῆλθε χώρας ξένας, παριστάνουσα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν, μὲ μυρίους κόπους, μὲ χίλια βάσανα, πρὸ οὐδενὸς διστάζουσα καὶ ἀρκουμένη εἰς τὴν μεθυστικὴν δόξαν τῶν θεατρικῶν θριάμβων· οὕτω κατῴρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ἐλθοῦσα εἰς Ἀθήνας νὰ ἴδῃ τὴν ἐκλεκτοτέραν μερίδα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας παρελθούσαν πρὸ αὐτῆς, ἵνα ἀποτίσῃ τὸν φόρον τοῦ θαυμασμοῦ τῆς πρὸς ἀληθῆ ὑπέροχον καλλιτέχνηδα.

Τὰς Ἀθήνας κατέκτησε κυρίως διὰ τοῦ δράματος τοῦ Δουμᾶ «Ἡ Κυρία μὲ τὰς Καμελίαις». Ἡ Μαργαρίτα Γωτιῆ ἐγένετο δι' αὐτῆς δημοτικωτάτη. Εἰς τὴν μνήμην δὲ τοῦ ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ μένει ἀνεξάλειπτως ἐντετυπωμένη ἡ θεατρικὴ ἐκείνη εἰκὼν, τῆς βαθέως αἰσθανομένης, τῆς ἀλγούσης, τῆς ἐρώσης καὶ θνησκούσης γυναικός, ὡς τὴν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου, ἑταίρας τοῦ ὑψηλοῦ τῶν Παρισίων ἑταιρισμοῦ. Μοῦ ἔτυχε νὰ ἴδω τὸ δράμα τοῦτο πολυλάκις καὶ ἀπὸ ἐξόχους ἠθοποιούς· ἐκάστη τούτων τὸ διερμηνεύει κατ' ἰδίαν ὅλως μέθοδον. Ἄλλως ἀναλύει ψυχολογικῶς καὶ ὅλως διάφορον παρουσιάζει τὴν θεατρικὴν εἰκόνα τῆς Μαργαρίτας ἐκάστη ἐξ αὐτῶν. Ἄλλη εἶνε ἡ Μαργαρίτα ἀπὸ τὴν Σάραν καὶ ἄλλη ἀπὸ τὴν Δουζέ. Ἄλλὰ καὶ διαφόρως ἐψυχολόγησεν ἐπὶ τοῦ τύπου τούτου ἡ ἑλληνικὴ ἠθοποιός.

Ἐν τῇ θεατρικῇ εἰκόνι ἦν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου ἐνυπάρχει ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπίνῃ ἀλήθειᾳ· αἱ ἐκστάσεις τοῦ ἔρωτος, αἱ ἀλληθδόνες τοῦ ἀποχωρισμοῦ, ἡ νόσος τῆς ψυχῆς, ἡ νόσος ἡ καταθιβρώσκουσα τὴν σάρκα καὶ ἐκμηδενίζουσα τὸν ὀργανισμόν, ὅλα διαγράφονται ἐν τῇ φυσικῇ αὐτῶν μορφῇ. Ἐκ τῆς πραγματικῆς ἀληθείας, ἐκ τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας, ἐκ τῆς φυσιολογικῆς ἀληθείας ἡ Ἑλληνικὴ ἠθοποιὸς ἐξήγαγε τὴν καλλιτεχνικὴν ἀλήθειαν, καταληπτὴν εἰς ὅλους καὶ εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς εἰσδύουσαν καὶ ἀναταράσσουσαν αὐτάς.

Εἶνε περίεργος ἡ ψυχολογικὴ ἀνάλυσις τοῦ προσώπου τῆς Μαργαρίτας, ὡς τὴν διερμηνεύει ἡ Κυρία Παρασκευοπούλου. Ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἀποπνέει τὸ μεθυστικὸν ἐκεῖνο ἄρωμα τοῦ καλλυνητηρίου γυναικός τοῦ ἐλαφροῦ κόσμου τῶν Παρισίων, ἐν τῷ ὀπιῶ ἡ Μαργαρίτα ζῆ, ὀργιάζει, σπαταλᾷ καὶ φθείρει τὴν ζωὴν τῆς. Ἐλκύει πλῆθος ὄλων ἔραστῶν, οἵτινες κομίζουσι πρὸ τῶν ποδίσκων τῆς, ὄχι μόνον τὸ χρυσίον τῶν ἀλλὰ καὶ τὸ αἷμα τῶν καὶ τὴν τιμὴν τῶν. Τὸν πραγματικὸν χαρακτηρισμὸν τῆς γυναικός ταύτης ἔδωκεν ὁ Ζολᾶ ἀμίμητος διὰ τῆς φράσεώς του «λέαινα τῶν Παρισίων». Οὐδαμῶς ἀλλοῦ πλὴν τῶν Παρισίων θὰ εὕρητε τοιαῦτα θηρία, ὧν τὸ μειδιάμα εἶνε αἰνιγμα καὶ ἀπάτη καὶ ἐμπαιγμός. Τοιαῦτη γυνὴ λέαινα, ἐν διεσθαρμένη ἀτμοσφαιρᾷ ζωῆς, παρουσιάζεται ἐν τῇ πρώτῃ πράξει ἡ Παρασκευοπούλου ὡς Μαργαρίτα, γνωρίζουσα ὅλην τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων. Εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην δὲν εἶνε ὁμως ξένη οὔτε ἡ πικρία, οὔτε ἡ συνειδησις, δὲν λείπει δὲ ἀπ' αὐτῆς τίποτε ἄλλο ἢ περιστάσις τις, ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ἀντίδρασιν ἐν τῷ βίῳ τῆς καὶ ἡ ἐπενέργεια ἐνός αἰσθηματός ἀνθρωπινωτέρου ὅπως συνδέσῃ πάλιν αὐτὴν πρὸς τὸν ἡρεμὸν βίον τῶν ἀπαλῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς αἰωνίου ἀγάπης. Ὅλην ταύτην τὴν ψυχολογικὴν εἰκόνα ἀδρῶς χρωματισμένην παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου οὕτως, ὥστε ὁ θεατῆς ὁ βλέπων αὐτὴν ὀργιάζουσαν, περιφρονούσαν τοὺς σκορπιζοντας τὸ χρυσίον τῶν, ἀναίσθητον πρὸ τῶν στεναγμῶν τῶν θυμάτων τῆς καὶ καταθιβρώσκουσαν πᾶν ὅ,τι δύναται, νὰ διατίθῃται συμπαθῶς πρὸς τὴν ἡρωίδα, τὴν ὁποῖαν ὁ ἔρωσ καὶ ἡ νόσος ἐξαγνίζει κατόπιν.

Εἰς τὰς μετέπειτα πράξεις τοῦ δράματος ἐξακολουθεῖ ἡ ψυχολογικὴ ἐνότης τοῦ χαρακτῆρος. Δὲν παρουσιάζει ἡ Παρασκευοπούλου τὴν γενικὴν εἰκόνα μόνον γυναικός ἐρώσης, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν Μαργαρίταν κατεχομένην ἤδη ὑπὸ ἰσχυροῦ πάθους, εὐτυχούς, πλήρους νέων συγκινήσεων, καὶ δεινῶς ὑποφέρουσαν ὅταν βλέπῃ ἐξαπμιζομένην τὴν εὐτυχίαν τῆς καὶ ἀφιπταμένους τοὺς τελευταίους φωτεινοὺς ρεμβασμούς τῆς. Δὲν ἀλλάσσει ὁμως καὶ τὸ πρόσωπον διὰ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βίου. Πρὸ τῶν θεατῶν μένει ἡ ἰδία Μαργαρίτα Γωτιῆ, ἀλλ' ἐρωτευμένη πλέον, εὐτυχῆς ἢ πάσχουσα, τὸ παρελθὸν τῆς ὁποίας εἰσδύει ἀμείλικτον εἰς τὸν νέον πνευματικὸν κόσμον εἰς ὃν ζῆ, ἡ δὲ ἀνοικτήρων λογικῇ τοῦ πραγματικοῦ βίου τὴν στρέφει πάντοτε ὀπίσω καὶ τῆς ὑποδεικνύει ἀνάπασαν στιγμὴν ὅτι δὲν δύναται δι' αὐτὴν νὰ ὑπάρξῃ

αναγέννησις, οὔτε νὰ διαλάμψη φαινότερον τὸ μέλλον της. Τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἑταίρας διαμένουσι πάντοτε καὶ εἰς τὰς μᾶλλον παθητικὰς στιγμὰς τῆς ὑποδύσεως. Τὸ καλλιτεχνικὸν ἔνστικτον τῆς κυρίας Παρασκευοπούλου τῇ κατέδειξεν ὅτι ἡ ἠρωὴς τῶν τριῶν τελευταίων πράξεων, δὲν εἶνε διόλου διάφορος γυνή, μὴ ἔχουσα οὐδὲν κοινὸν μὲ τὸ παρελθόν της. Μένει ἡ Μαργαρίτα, ἀλλὰ μόνον μὲ νέας ἐπιθυμίας, μὲ νέους ρευθασμούς, μὲ νέας ἐλπίδας. Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν τετάρτην πράξιν ὅτε ἐπιστρέφει εἰς τὸν πρῶτον αὐτῆς βίον, καὶ ζῆ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τῶν ἑταίρων καὶ τῶν διεσθαρμένων ἀνδρῶν, φέρει ἐκ τῶν μεσολαβούτων αἰσθημάτων τὴν βαρυθυμίαν μόνον, ἣν ἀφίνει τὸ διαλυθὲν τῆς εὐτυχίας ὄνειρον. Ἐνταῦθα διαβλέπει τις τὴν καλλιτεχνικὴν ὑπεροχὴν τῆς Παρασκευοπούλου, ἣτις μένει πιστὴ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τῆς τέχνης μὴ ἐξιδανικεύουσα τὰ πρόσωπα ἅτινα ὑποδύεται πέραν τῆς ψυχολογικῆς καὶ φυσιολογικῆς ἀληθείας.

Τὸ δαιμόνιον δὲ τοῦτο τῆς ἀληθοῦς ἠθοποιοῦ τὸ βλέπει τις εἰς ὅλα τὰ δράματα, ἅτινα ὑπεκρίθη. Εἰς τὴν Μῆδειαν ἣτις παρίσταται ἐν τῇ φαντασίᾳ μας ὄχι ὡς γυνὴ ἀλλ' ὡς ὕαινα σκορπιζούσα αἷμα καὶ ὄλεθρον, κινούσα ὁμως τὸν ἔλεον διότι διαφαίνεται ὅτι εἶνε τῆς μοίρας θῦμα, παρέσχε τὴν γυναῖκα ὡς τὴν ἐφαντάσθημεν, ὑπερτραγικῶς παράφρονα ἀγνώστων καὶ ἀφυσιολογητῶν παθῶν ἔρμαιον. Ὅταν δὲ πάλιν διερμηνεύει ἀνθρωπινώτερα πάθη εἰς τὰ ἔργα τοῦ Βερναρδάκη τοῦ Δουμᾶ καὶ τοῦ Σαρδοῦ ἢ ἄλλων νεωτέρων συγγραφέων ἡ Παρασκευοπούλου διατηρεῖ τὴν ψυχολογικὴν ἁρμονίαν. τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἀλήθειαν ἣν ἀνεύσαμεν εἰς τὴν Μαργαρίταν Γωτιέ καὶ ἣτις διαγράφεται ὁμοίως εἰς τὴν Φρανσιγιῶν, τὴν Φαιδώραν, τὴν Σιμόνην, τὴν Ὁδέτην, τὴν Μερόπην, εἰς τὴν Σεβερίνην καὶ εἰς τόσα ἄλλα δράματα, τὰ ὁποῖα μόλις προσθάνει νὰ μελετήσῃ, πιεζομένη ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ν' ἀναβιβάξῃ πάντοτε νέα ἔργα, ἵνα ἱκανοποιήσῃ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀψικόρου Ἀθηναικοῦ κοινοῦ.

Πολλάκις δυσκολώτατα ἔργα ἀναβιβάζει μετὰ δύο-τρὴς δοκιμὰς μόνον. Τοῦτο γνωρίζει ὅτι εἶνε βεβιασμένον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ζήσῃ καὶ διὰ νὰ ζήσῃ πρέπει νὰ παίξῃ διαρκῶς, νὰ μελετᾷ αἰωνίως καὶ ν' ἀναβιβάξῃ νέα πάντοτε δράματα. Ἡ πυρετώδης αὐτῆς ἐργασία ἐξησθένησεν αὐτὴν ἀρκούντως. Παίξει ἄλλως τε εἰς ἀνοικτὰ θεάτρα καὶ τὴν κατέχει ὁ φόβος μήπως ἀπολέσῃ τὴν φωνὴν της. Καθ' ἑκάστην ἑσπέραν εὐρίσκειται ἐπὶ τῆς σκηνῆς χειμῶνα καὶ θέρους. Ἡ ἀδιάλειπτος αὐτῆς ἐργασία τὴν φθείρει δὲν τῆς παρέχεται οὔτε μίαν ἡμέρα ἀναπαύσεως. Οἱ φόβοι οἵτινες κατέχουσι τὴν ἠθοποιὸν εἶνε ἴσως ὑπερβολικοί, ἀλλ' αὐτὴ ἡ καθημερινὴ ἐργασία ἀναντιλέκτως τὴν καταπονεῖ ὑπερβαλόντως. Καὶ ὁμως ὀλίγα κέρματα ἀπολαμβάνει μὴ ἐξασφαλίζοντα αὐτῇ ἄνετον βίον δι' ἑαυτὴν καὶ τὸ τέκνον της. Ἀλλαχοῦ αἱ καλλιτέχνιδες δὲν ἔχουσι μόνον τοὺς θριάμβους τοῦ θεάτρου ὡς γέρας τῆς τέχνης των. Τὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὸν θαυμασμὸν παρακολουθεῖ τὸ χρυσίον καὶ αἱ ἀπολαύσεις τοῦ βίου. Ταῦτα εἶνε ἀναπόσπαστα μὲ τὴν δόξαν τοῦ σκηνικοῦ καλλιτέχνου.

Ἐνταῦθα ὁ βίος τοῦ καλλιτέχνου ἀλλάσσει· κατανιᾷ νὰ γίνεταί φερέοικος καὶ νὰ κατατρίβῃ τὸν βίον του, ἀρκούμενος μόνον εἰς τὰς ἐπευφημίας τοῦ πλήθους. Οὕτω καὶ ἐκείνη ἣτις μᾶς προκαλεῖ τὰ δάκρυα ἀνὰ πᾶσαν ἑσπέραν καὶ ἐξεγείρει τὰς τρίγας τῆς κεφαλῆς μας μὲ μίαν τῆς μόνης ἀλγαινήν κραυγὴν, μὲ αὐτὰ ζῆ καὶ αὐτὰ τὴν παρηγοροῦν εἰς τὸν βαρὺν καὶ ἐπώδυνον τῶν στερήσεων βίον. Καὶ τοῦτο εἶνε ἑλπίαν φυσικὸν τὸ θεατρικὸν μέλλον ἤρξατο μὲν προσελκύον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ καλλιτεχνικῶς ἀπολαμβάνοντος δημοσίου, ταῦτα δὲ ἀμφότερα κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν τῆς ἀσθενοῦς γυναικὸς ἣν σκιαγραφοῦμεν οφείλονται, ἀλλὰ εἰσέτι δὲν ἔφθασεν εἰς σημεῖον τοιοῦτον ὥστε εἰς τοὺς πρωτεργάτας του νὰ παρέχῃ βίου ἀνεσιν καὶ χλιδὴν ὅπως ἀλλαχοῦ. Ἀκόμη ὁ βίος τοῦ καλλιτέχνου εἶνε μαρτύριον γέμον στερήσεων καὶ μόχθων. Τοῦτο συναισθάνεται κάλλιστα, ἀλλὰ ἐργάζεται διὰ τὴν τέχνην μόνον, ἐγκαρτεροῦσα καὶ ἐλπίζουσα εἰς καλλίτερον μέλλον. Ὡς δεικνύουσι τὰ πράγματα τὸ μέλλον τοῦτο δὲν θὰ εἶνε πολὺ μακρὰν, εἰς δὲ τὴν δημιουργίαν τοῦ μέλλοντος τοῦτου, δὲν συνετέλεσαν ὀλίγον αἱ λεπτοφυεῖς χεῖρες τῆς Παρασκευοπούλου, ἣτις ἀπὸ τὸν ἄμορφον καὶ ἀσχημάτιστον ἀκόμη κόσμον τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου παρήχθη ἄρτια τῆς τέχνης πρωτεργάτις.

ΓΕΩΔΩΡΟΣ Α. ΒΕΛΛΙΑΝΙΤΗΣ

Ἡ ΛΥΓΕΡΗ

Βγῆκε ἀπὸ τὸ καλύβι τῆς μεσάνυχτα ἡ Μαρία καὶ μὲ περπάτημα γοργὸ τὰ μονοπάτια πῆρε καὶ τὰ στεράκια τὰ χρυσᾶ, τὰ μαῦρα νυχτοπούλια, ἐκεῖ ποῦ ἡ κόρη διάβαινε τῆς φῶνας, τῆς λένε. «Ποῦ πᾶς, Μαροῦλα μου, ποῦ πᾶς νύχτα βαθεῖα μονάχη;

Γύρισε σπῆτι σου προτοῦ ἡ μάννα σου ξυπνήσῃ.» Κι' αὐτὴ διαβαίνει βιαστικῆ, δὲ βλέπει, δὲν ἀκούει οὔτε τ' ἄστέρια τὰ χρυσᾶ, οὔτε τὰ νυχτοπούλια. Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πέρασε, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι, τὰ ρέματα κ' ἡ θάλασσα μουρμουρίζαν 'ς τ' αὐτιά της: «Ἐἴν' ὦρα τούτη μοναχὴ 'ς ταῖς ἐρημιαῖς νὰ τρέχῃς; ἄχ! γύρισε μὴν ἄξαφνα ἡ μάννα σου ξυπνήσῃ.» Κ' ἐκείνη πάντα βιαστικὰ περνᾷ καὶ δὲν ἀκούει τὰ ρέματα, τὴ θάλασσα, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι. Καὶ νὰ ποῦ φθάνει ἡ λυγερὴ καὶ μπαίνει σὲ καλύβι πᾶχει τὴ θύρα διάπλατη κι' ὅπου τὴν περιμένει ὁ ἀγαπημένος της ὁ νιός, τῆς λεβεντιάς καμάρι.

Πέρασαν ὥραις, πέρασαν, ἐπρόβαιναν ἡ αὐγοῦλα καὶ τότε ἡ κόρη κίνησε 'ς τὸ σπῆτι νὰ γυρίσῃ καὶ μόλις ξαναφάνηκε χλωμὴ καὶ κουρασμένη ἔκλαιεν τ' ἄστρα κ' ἔκλαιεν τὰ μαῦρα νυχτοπούλια, τὰ ρέματα κ' ἡ θάλασσα, τὰ δένδρα καὶ τ' ἀέρι, ἔκλαψε κ' ἔκλαψε πικρὰ κ' ἡ δόλια της μαννοῦλα.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΗΣ

